

FUŠ-Film u školi vam predstavlja

Svibanj 2015.

Materijale pripremila: Željka Ferenčić, prof.

DJECA TRANZICIJE

Četiri priče. Četiri sna o sretnom djetinjstvu. U društvu koje to otežava...

Žanr: dokumentarni

Zemlja i godina proizvodnje: Hrvatska, 2014.

Trajanje filma: 81'

Režija: Matija Vukšić

Scenarij: Matija Vukšić

Snimatelji: Mario Marko Krce, Raul Brzić

Montaža: Ana Šerić

Glazba: Bianca Ban

Istraživači: Matrija Vukšić, Antina Bratić

Producenti: Nenad Puhovski, Tamara Babun

Produkcija: Factum

Koprodukcija: Zagreb film

Najava filma: <https://www.youtube.com/watch?v=81AMTHs0HoE>

Korelacija s nastavnim predmetima: hrvatski jezik, medijska kultura, etika, sociologija, psihologija, građanski odgoj i obrazovanje

Sadržaj:

Film prati odrastanje četvero maloljetnika iz različitih hrvatskih obitelji kojima je djetinjstvo zbog ovog ili onog razloga upropašteno ili barem manje sretno. Prvi od njih je David kojeg su mediji prozvali Messijem iz Slavenskog Broda. Dječak koji nakon izvrsnog nastupa pred skautima nogometnog kluba Barcelona nestrpljivo očekuje pozivnicu za La Masiju. Oko tog nepostojećeg komada papira izgrađeni su snovi o budućnosti Davida, ali i cijele njegove peteročlane obitelji. Svakodnevno trenira na blatnjavom igralištu lokalnog pionirskog kluba, međutim, zaista je talentiran i takav će prije ili kasnije dobiti šansu. No, tek mu je osam godina i još ne shvaća što znače nepotizam i korupcija, međutim, svjestan je toga da bi u jakom inozemnom klubu imao dobro auto i lijepe cure.

Šestogodišnja Lana pak provodi dane presvlačeći skupocjenu odjeću, šminkajući se, plešući i igrajući igrice na mobitelu. Ne želi ići u školu, a uzor joj je Jelena Karleuša. Svoj iPhone nikad ne bi posudila prijateljici, te je upitno hoće li uopće imati prijateljice kad odraste, odnosno kakve će biti posljedice njezinog odgoja.

Nasuprot neumjerenoj količini raskošnog kiča u Laninoj obitelji, jedanaestogodišnja Natalija dolazi iz skromnog okruženja. Ne posjeduje mobitel i druge pomodne stvari. Živi na selu i njezina obitelj ima pravo malo imanje i brojne domaće životinje. One sa sobom donose

i puno posla, ali neproporcionalno tomu, baš i ne donose novac. Zbog slabijeg imovinskog stanja, Nataliju maltretiraju u školi, posebice učiteljičin nećak. Njezina učiteljica u tome ne vidi problem – pa, to je samo zadirkivanje vršnjaka. Odgojna mjera u školi jest premjestiti Nataliju u drugu, udaljenu školu do koje je otac mora voziti.

I konačno, film govori o Marti Juraković kojoj je zapravo posvećen film. Riječ je o petnaestogodišnjakinji koja je počinila samoubojstvo zbog prijetnji i vrijeđanja na društvenim mrežama. Sustavno vršnjačko *online* maltretiranje koštalo ju je života iako policija, navodno, nema načina da dozna tko je uznemiravao djevojku te je isključila sumnju u postojanje krivičnog djela.

Šokantnim životnim ispovijestima o okolnostima, vremenu i društvu u kojima rastu ova djeca, film postavlja pitanja o tome kako izgledaju sretno djetinjstvo i zdravo odrastanje i jesu li mogući u društvu koje još nije zakoračilo u vlastitu zrelost.

Riječ kritike:

"Kad razgovarate s generacijom roditelja srednjih godina, nerijetko ćete čuti, s malim varijacijama, jednu te istu rečenicu koja završava s "jadna današnja djeca". Ljudi koji izgovaraju tu sažalnu formulu najčešće reminisciraju vlastito odrastanje - odrastanje lišeno pritiska i straha za egzistenciju - te uspoređuju taj relaksirani mir s odrastanjem današnje generacije. Dakle, generacije koju gaze kompetitivne i gradivom pretrpane škole, generacije koja ulazi u havariranu ekonomiju, koja je izluđena statusnim simbolima, zatrpana treš-kulturom te formirana u društvu bez čvrstih orijentira.

Film jezive dijagnoze, koji bi trebao ući u svaki razred, u svaku školsku zbornicu i u svaki dom... Junaci 'Djece tranzicije' na različite su načine taoci svojih roditelja. Jedni od njih dobronamjerni su i čestiti ljudi koji su se pogubili jer ne hvataju korak sa zbiljom svoje djece. Drugi su, pak, od djece napravili taoce svojih ambicija ili životnog stila, nehotice ih pretvarajući u male monstrume. Nisu 'Djeca tranzicije' etički sporan film, nego lakmus društva koje je iz korijena iskvareno. Društveno najvažniji domaći naslov sezone...frontalni napad na državu Mamića, Keruma i Nives Celzijus..."

- Jurica Pavičić, *Jutarnji list*

"Vukšićev film vjerojatno se mnogima neće svidjeti, naročito u ovim današnjim vremenima pretjerane osjetljivosti na medijsko eksponiranje maloljetnika, iako u njemu nema ničeg nemoralnog... dokumentarac je u suštini duboko moralan, jer izravno i bez uvijanja pokazuje deformacije suvremenog hrvatskog društva, moralno okljaštrenog tijekom posljednjih nekoliko desetljeća burnih društveno-političkih i ekonomskih promjena. Vukšićev rad nam izravno poručuje da ne zatvaramo oči pred stvarnošću jer je voda došla do grla i nema vremena za odgađanje. Pritom je njegova poruka naročito porazna za sve nas roditelje male djece koja tek moraju odrasti u ovoj Hrvatskoj 21. stoljeća."

- Elvis Lenić, *Kulturistra*

"Matija Vukšić se posvetio vrlo zanimljivoj temi – odrastanju djece koja su rođena početkom 21. stoljeća i njihovim (uglavnom propalim) snovima i nadama. Vukšić se nigdje ne bavi *općim mjestima*, već osobnim pričama iz kojih se mogu iščitati brojni problemi hrvatskog društva, kao što je loš obrazovni sustav, loše funkcioniranje državnih institucija, ambicije roditelja koje su u prevelikom raskoraku s realnošću i nepostojanje sadržaja za djecu i mlade u manjim sredinama. Posebno je potresna priča o djevojci koja je počinila

samoubojstvo zbog nasilja na društvenim mrežama, odnosno priča o njenim roditeljima koji još uvijek tragaju za razlozima njenog samoubojstva. Doista se radi o filmu koji bi trebao doprijeti do najšire publike i potaknuti nas da se zapitamo kakva nas budućnost čeka."

- Hrvoje Korbar, *Ziher.hr*

Festivali i nagrade:

- Motovun Film Festival 2014. - glavni program
- Sarajevo Film Festival 2014. - natjecateljski program dokumentarnog filma
- ZagrebDox 2015. - program Factumentarci
- Beogradski festival dokumentarnog i kratkometražnog filma 2015. - program Panorama

O redatelju:

Matija Vukšić rođen je 1982. u Čakovcu. Godine 2005. diplomirao je novinarstvo na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu. Niz godina radio je kao novinar i urednik u Informativnom programu Hrvatske radiotelevizije, a trenutno je zaposlen kao urednik u Dokumentarnom programu. Godine 2011. diplomirao je dokumentarnu filmsku režiju na Akademiji dramske umjetnosti, a pozornost je privukao nagrađivanim prvijencem "Benjamin" (2009.), pričom o sedamnaestogodišnjem Romu u potrazi za identitetom, kao i biografijom boksača Željka Mavrovića "Irokez" (2010.). Godine 2014. završio svoj prvi kratki igrani film "Goranova ulica" u sklopu omnibusa "Zagrebačke priče", kao i najnoviji dokumentarac "Djeca tranzicije" koji progovara o društvu i kulturi u kojoj se odgajaju današnja djeca, nebrizi, tranziciji, zaboravljenim vrijednostima, izopačenim konstrukcijama stvarnosti i utjecaju medija na djecu i roditelje.

Intervju s redateljem:

Što vam je bio najveći "okidač" za film?

- Ideja je bila napraviti film o tome kako je biti dijete danas u Hrvatskoj, koje smo to bolesti kapitalističkog društva prenijeli na najmlađe itd... Taman pri početku snimanja postao sam otac. Postavljao sam si pitanje koje vjerujem da mnogim roditeljima padne na pamet – u kakvu sredinu donosimo ovog mališana? To je kumovalo odluci da se ekipa i ja bavimo posljedicama koje, u ovom slučaju vječno tranzicijsko društvo ima na djecu. Mislim da film voli ekstreme, pa tako u "Djeci tranzicije" imamo neke brutalne primjere takvog utjecaja. Ali, više-manje svi radimo sitne pogreške koje na kraju utječu na dobrobit i razvoj djeteta.

Jeste li prilikom snimanja imali kakvih problema od roditelja, socijalnih službi...?

- Bilo je nekih pritisaka od ljudi koji ne rade u interesu djece. Prijetili su nam da će, ako nastavimo snimanje priče o Nataliji, siromašnoj djevojčici iz Zagorja, zvati socijalnu službu i reći da živi u prelošim uvjetima, a zna se čime bi to moglo rezultirati. Iako je obitelj Antolić zbilja siromašna, svojoj djeci uspijevaju osigurati normalan život, a ono što je najbitnije – odlični su roditelji. Tako da smo nakon tih pokušaja zastrašivanja bili još odlučniji ispričati jezivu priču o tome kako su jednu krhku 11-godišnju djevojčicu vršnjaci zlostavljali samo zato što nema novi mobitel ili druge pomodne stvari. Ne znam je li gore to ili tamošnji sustav i autoriteti koji su stali na stranu nasilnika.

Bilo je i neshvatljivih trenutaka koje sam doživio radeći priču o Marti Jureković, 15-godišnjoj djevojčici koja je počinila samoubojstvo zbog vršnjačkog maltretiranja na društvenim

mrežama. Tu je bilo svega, od potpune nespremnosti policije da se uhvati u koštac sa cyber kriminalom, do monstruozne izjave jedne djelatnice Županijskog državnog odvjetništva koja je "off the record" Martino samoubojstvo komentirala riječima: "A čujte, takva su danas djeca".

Što vam je kao redatelju, a što kao čovjeku bilo najteže raditi u filmu – priču o nogometnom 'wunderkindu' koji trpi prevelika očekivanja roditelja, o djevojčici koja se vidi kao srpska turbofolk zvijezda ili o vršnjačkom zlostavljanju?

- I kao redatelju i kao čovjeku najteže je bilo raditi potonju priču o Marti Jureković kojoj sam i posvetio film. Počeli smo snimati tri mjeseca nakon njezine smrti i ta priča je izišla isključivo zbog velike hrabrosti i nesebičnosti njezine majke Ivanke koja je pristala stati pred kamere kako bi svojom tragičnom pričom upozorila druge roditelje. Rekla mi je nakon što je prvi put vidjela film: "Ako ovo pomogne jednoj obitelji u odnosu s njihovom djecom, puno smo napravili". To je plemenito.

Koja od tih priča po vašem mišljenju najbolje reflektira hrvatsko društvo današnjice i njegove poremećene (bez)vrijednosti?

- U svim pričama mogu se naći ti elementi. Ali, nije hrvatsko društvo gluplje od ostalih. I tu su nam uzori "razvijene zapadne zemlje" kojima toliko težimo. Evo primjera iz filma: kampovi velikih nogometnih klubova putuju po svijetu, organiziraju nogometne škole u trajanju od sedam dana. Za to uzimaju 300-tinjak eura po djetetu, a zauzvrat nekim osmogodišnjacima i njihovim roditeljima obećavaju blistave karijere ne razmišljajući kakve to nosi pritiske i posljedice. I dok će mnogi osuditi roditelje koji guraju djecu u nogomet, treba sagledati i taj segment. I kod djece postalo je važno imati, posjedovati, biti najbolji. Dok igra kao igra gubi onu vrijednost koju je nekad imala.

Je li danas u Hrvatskoj teže biti roditelj ili dijete?

- Mislim da treba biti normalan, onda neće biti teško ni roditeljima ni djeci. Jedan mi je prijatelj rekao da mora svom sinu kupiti iPhone jer eto – većina u razredu ga ima pa da se mali ne osjeća zapostavljeno. Dok god kao roditelji prihvaćamo takva konzumeristička pravila igre, i mi i naša djeca smo na gubitku. E, a što napraviti ako ne kupiti skupocjeni mobitel? Tu ide teži, ali po mom mišljenju ljepši dio posla. S djecom se treba baviti, usaditi im prave vrijednosti pa da im sutra karakteri i samopouzdanje ne ovise o materijalnim stvarima ili bilo čemu što nije njihovo poimanje svijeta. Ne kažem da je to lako, ali mislim da je moguće. Ako sa svojim klicem razgovarate, provodite vrijeme i zajedno uživajte, umjesto da mu uvalite igricu ili neki program na televiziji, onda ste vi djetetova realnost i na dobrom ste putu.

(Intervjuirao Marko njeđić, *Slobodna Dalmacija*)

* Film je dirljiva je, tužna i vrlo dojmljiva kombinacija priča o četiri hrvatska djetinjstva koja su sva redom oblikovana aktualnim i najčešće poražavajućim vrijednostima u društvu. Mali David sanja o nogometnoj karijeri i tome je podređena njegova svakodnevnica, no njegovi snovi odbijaju se o okrutnu realnost u kojoj uspjeh najčešće nema veze s talentom. Lana koja odrasta u imućnom domu opsjednuta je odjećom s »markicama«, a njena su svakodnevnica već i prije osnovne škole štikle, šminka i turbo folk. Natalijina priča bolno je svjedočanstvo kako i danas u 21. stoljeću hrvatsko društvo uz podršku sustava stigmatizira one drugačije, pa makar ta različitost bila definirana kroz neposjedovanje mobitela, dok je sudbina djevojke Marte kojoj je film i posvećen šokantno upozorenje kakve sve opasnosti krije današnje

odrastanje. Uvijek se o utjecaju kapitalizma i konzumerizma priča u kontekstu odraslih, no negdje sam pročitao podatak iz nekog istraživanja da djeca čiji su roditelji bogati i djeca koja nemaju takve uvjete proživljavaju jednaki stres, jer ova koji »imaju« stalno žele nešto novo, a ova koja nemaju se ne osjećaju kao dio te zajednice, kaže redatelj.

Film je, pretpostavljam, dugo nastajao?

- Istina. Najprije smo dobili sredstva za kratkometražni film pod radnim nazivom »Djeca kapitalizma«, jer sam htio samo zabilježiti utjecaj kapitalizma i »zapada« na klince koji žive ovdje, no onda mi to nekako nije štimalo. Trajalo je još mjesecima dok u glavi nisam posložio da se želim baviti posljedicama koje materijalizam općenito, no i sustav u kojem živimo, ima na djecu. Imao sam odličnu istraživačicu, što mi je jako bitno jer volim u ekipi imati nekoga tko na stvari gleda malo drugačije od mene. No ona je morala odustati i to je dodatno usporilo cijeli proces. Na kraju sam priče o Marti i Davidu našao preko medija, za Natalijinu priču sam čuo, a Lanu smo našli preko nekoga.

Zašto baš »Djeca tranzicije«? Moramo li stanje u društvu koje utječe na sve ove priče nužno povezati s tranzicijom? Rekla bih da se radi o globalnijem fenomenu i problemima prisutnima i u razvijenijim zemljama...

- Da, isprva je radni naziv bio »Djeca kapitalizma«, no onda su mi producenti savjetovali, a ja se složio, da su specifičnosti u pričama djelomično lokalne, da ih uvjetno rečeno možemo nazvati i balkanskima i da je društvo u kojem oni odrastaju prije tranzicijsko nego ono kapitalističko kakvo bismo mogli naći u Americi. Tamo je to otišlo puno dalje, tamo imaš klince koji zbog neke depresije uđu u školu i ubiju devetero učenika pa onda sebe, tamo su ti ekstremi na društvenim mrežama već odavno uzeli maha. Kod nas je to sad u porastu, iako nije još uzelo maha, no mogu reći da smo potpuno nepripremljeni za cyber kriminal. I policija je tu potpuno zakazala, što ne vjerujem da je slučaj u nekim drugim zemljama gdje se cyber bullying odavno tretira kao kazneno djelo.

Natalijina priča je također vrlo potresna, no dojmilo me se kako je na vrlo jednostavan način, kroz hladan odgovor ravnateljice koja zapravo odbacuje tvrdnje o zlostavljanju, prikazano negiranje škole i podbačaj cijelog sustava prema toj djevojčici. Koliko je bilo »osjetljivo« snimati tu priču?

- Ta priča je pravi brutalni pokazatelj prilika u Hrvatskoj – imate malu sredinu gdje »elita« tog mjesta staje na stranu nasilnika zbog rodbinskih veza i zbog toga što osoba koja je zlostavljana naprosto ne pripada u njihov svijet. To je bilo dosta teško snimati jer smo doživjeli puno prijetnji, između ostalog prijetili su nam socijalnim službama koje će navodno oduzeti dijete obitelji ako nastavimo sa snimanjem, a sve to skupa je u meni stvorilo još veći inat. No, ključno je bilo povjerenje koje su ti roditelji imali u nas, jer su i na njih radili pritisak kako bi se tema stavila »pod tepih«. Bilo je tu dosta šakljivih situacija, no imao sam dobru ekipu.

Je li bilo kakvih posljedica za obitelj, tužbi prema vama i sličnih reakcija?

- Ne, prijetnje su bili blefovi i Natalijina obitelj se nije dala zastrašiti prijetnjama tipa »doći će vam socijalna služba« jer djeca odrastaju uz sve što im realno treba. Natalijinom ocu ni taj pritisak društva koje mora »imati, a ne biti« ne radi tolike probleme kao nama drugima, jer on sigurno neće nikad smatrati da je iPhone za dijete vrijedan velikog troška. On svima njima

objašnjava da je skromnost vrlina i da nije sve u novcu i moj je dojam da ta djeca odrastaju na ispravan način.

Raditi dokumentarce o djeci uvijek je osjetljivo. Kako ste se odnosili prema tom pitanju?

- Imali smo, naravno, dozvolu roditelja. Bilo nam je najbitnije objasniti ljudima o čemu će se tu raditi i tražili smo, logično, njihovo zeleno svjetlo. Producenti su se savetovali s odvjetnicima što bi sve moglo biti problematično. Pravobraniteljica za djecu ima svojevrsnu knjižicu savjeta i jedina stavka koja je tamo bila problematična je preporuka da se ne izvještava o samoubojstvima mladih. Oni, međutim, pri tome potpuno izjednačavaju novinarstvo, dokumentarizam i umjetnost. Ja se mogu složiti da u slučaju samoubojstava može doći do »Wertherovog efekta«, ali mislim da je veći problem da se ne progovara o ovakvo ekstremnom slučaju kao što je djevojka koja se ubila zbog uvreda na društvenim mrežama. Nitko od nas nije čuo za tu stranicu preko kojih je ona te uvrede primala i kladim se da mnogi roditelji nemaju pojma što sve njihova djeca rade na društvenim mrežama. Producenti su međutim sve to dosta studiozno provjerili prije no što smo počeli snimati, jer uostalom znamo što je bilo s filmovima na prošlom ZagrebDoxu – mislim da čak tri nisu prikazana zbog prijetnji tužbama.

Priča male Lane se također čini nezgodna po tom pitanju, s obzirom na način na koji oslikava dijete u javnosti?

- Rekao bih da se tu radi o razlici u percepciji. Svi roditelji su vidjeli film i svi su reagirali pozitivno, nije se nitko bunio ni prigovarao, iako svi različito gledaju na priče. Svi oni na svoje živote gledaju na svoj način.

Film ima dosta »igrane poetike«, odnosno ima dosta trenutaka u kojima se odmiče od klasične dokumentarističke forme. Imam dojam da ste dugo vremena proveli uz sve četiri obitelji da bi vaši protagonisti postali opuštteni uz prisustvo kamere.

- Imam dosta utakmica u nogama što se tiče reportaža, njih preko tisuću na HTV-u i odnosi s ljudima su mi uvijek bili jača strana u dokumentarizmu. I čak mislim da je u dokumentarizmu važniji od režije upravo taj pristup ljudima. Film je dosta izrežiran u vizualnom smislu jer sam imao jasnu viziju, a to je na kraju i protagonistima bilo dosta zabavno. Htio sam probati nešto drugačije, nešto novo. Na kraju krajeva, poznata je ona Godardova izreka da je tanka linija između dokumentarnog i igranog filma.

Kome se lakše opustiti pred kamerama, odraslima ili djeci?

- Djeca su sama po sebi opuštena, iskrena. Uvijek su odrasli problem, njima treba duže. No u onom trenutku kad porazgovarate s ljudima i steknete povjerenje, iskreno im kažete što namjeravate, onda tu više nema problema. Važna razlika između dokumentarnog i igranog filma je činjenica da s protagonistima dokumentarnih filmova i dalje »živite«. Ja se i sad čujem sa svima njima i to je nešto što je lijepo, no to nosi sa sobom i neke teže trenutke.

U svojoj karijeri često ste se bavili socijalno osjetljivim temama. Što vam je obično »okidač« za neku priču?

- Teško je to reći. Ako osjetim da trebam ispričati neku priču, onda je ispričam. Zanimaju me različite teme, nerviraju me i jako me dotiču neke političke stvari i obespravljenoš što je možda još ostavština vremena kad sam bio novinar. No mislim da dokumentarizam i mora težiti tome da pomaže slabijima. (Intervjuirala Vedrana Simičević, *Novi list*)

PRIJEDLOG OBRADE FILMA NA SATU MEDIJSKE KULTURE

Prilikom gledanja filma trebalo bi izdvojiti osnovne teme koje se prožimaju kroz cijeli film. To su primjerice društveni pritisak na pojedinca, djetinjstvo, odrastanje, obitelj, bullying, cyberbullying, društvene mreže, konzumerizam, život u tranziciji, generacijski jaz, ambicije roditelja, različitost i odbačenost, kriza identiteta, sustav vrijednosti itd.

Nakon gledanja filma, nastavnici bi trebali prilagoditi ovisno o dobi učenika, pitanja koja nameće ovaj film. Prvo što trebaju upitati učenike nakon projekcije filma jest kako ih se dojmio film, je li im bio zanimljiv i slično. Nakon što učenici iznesu prve doživljaje i kratke emocionalno-intelektualne stanke, u razredu bi uslijedila istraživačka rasprava kroz niz pitanja:

Gdje se zbiva radnja filma?

Što je tema ovog filma?

Koje važne probleme film detektira?

Koja je simbolika naslova? Što znači pojam *tranzicija*¹? Zna li koje se zemlje nazivaju tranzicijskima i o kakvom se to prijelazu radi? Koje su posljedice odrastanja u nesređenom društvu? Kako je prikazana okolina u kojoj ova djeca žive? Kako bi smo mogli preoblikovati naslov, a da on ne promijeni značenje ili smisao? Bi li sadržaj filma ostao jednak da mu je naslov primjerice "Djeca kapitalizma"? Odrastaju li današnja djeca u kapitalizmu ili u tranziciji? U kojim situacijama u filmu možemo vidjeti utjecaj kapitalizma?

Što mislite, cijeni li se danas samo materijalno? Donose li materijalne stvari trajnu sreću? Možemo li biti zadovoljni i s manje materijalnih stvari? Kako možemo zadržati uravnoteženo gledište o novcu? Koju bi ulogu novac i materijalne stvari trebali igrati u našem životu?

U kakvom okruženju živi šestogodišnja Lana? Na koji način redatelj pokazuje njezino djetinjstvo? Od čega se sastoji njezina svakodnevica? Čime se bavi? Kakav ima odnos s majkom? Koje ste osobine primijetili kod Lane? Na pitanje, bi li posudila mobitel prijateljici, djevojčica je odgovorila negativno. Hoće li njezin odgoj imati utjecaja na njezinu osobnost, vrijednosti, odnose s prijateljima i slično? Zašto je važno dijeliti? Djevojčici Lani se ne sviđa to što mora krenuti u školu. Što biste odgovorili Lani, zašto je važno učiti? Što trebamo znati? Što želimo postati? Da li znanje kasnije daje mogućnost izbora? Objasnite.

U kakvoj pak obitelji živi Natalija? Čime se njezini roditelji bave? Život na farmi iziskuje puno rada i truda. Donosi li to sa sobom i puno novca? Kakvi problemi muče ovu djevojčicu? Na koji način otac komunicira s Natalijom? Jeste li se suosjećali s njom? Utječu li materijalne stvari na dječje samopouzdanje? Okrećete li leđa osobama skromnog imovinskog statusa?

Usporedite odrastanje Lane i Natalije. Ima li Lana ima sve, a Natalija ništa? Zašto da ili zašto ne? Je li skromnost vrlina?

---

¹ **Tranzicija** je pojam kojim se označavaju tzv. tranzicijske zemlje koje prelaze iz centralno planskog gospodarstva u slobodno tržišno gospodarstvo i liberalizam, te iz nedemokratskog sustava u demokraciju. Termin obično pokriva zemlje centralne i istočne Evrope koje su nekada pripadale komunističkom bloku Evrope, kao i bivše zemlje Sovjetskog saveza, pa i šire (primjerice Kina i neke zemlje trećeg svijeta). Hrvatska je 1990. uz Sloveniju i Češku bila među najrazvijenijim tranzicijskim državama Srednje Evrope. No, njezin gospodarski razvoj opteretile su velike ratne štete, što je otežalo pretvorbu. Općenito govoreći, tranzicijske zemlje karakteriziraju dramatične promjene, sporost, skupoća, teškoće pri djelovanju samoga procesa, česta nezaposlenost i korupcija, nevladavina prava, eksperimentiranje s reformama itd.

Kakav je David? Kakav je njegov odnos s roditeljima? Kakva očekivanja od dječaka imaju roditelji i okolina? Što ako David ne ostvari ta očekivanja? Projiciraju li roditelji neostvarene ambicije na vlastitu djecu? Kakve to posljedice ima po djecu?

Smatrate li se slobodnim? U kojoj mjeri mjesto u kojem smo rođeni utječe na naš život? Je li razlika ukoliko si rođen u Slavonskom Brodu ili jednoj Barceloni?

Što mislite, što je važno da bi dijete bilo sretno unutar obitelji? Jesu li za sretno djetinjstvo potrebne dobre materijalne prilike? Što omogućuje materijalno? Što pak pruža ljubav i obitelj?

Film je posvećen djevojčici Marti. Je li vas njena sudbina rastužila? Što je mučilo Martu? Je li ikome podijelila svoje osjećaje? Kakve su reakcije okoline na tragičan događaj? Snalaze li se institucije u cijeloj situaciji?

Iako ne možemo znati što je toj djevojci bilo u glavi, kakva joj je situacija bila kod kuće i u školi, činjenica jest da vrijeđanja, ogovaranja i maltretiranja teško padaju mladim ljudima u pubertetu, najosjetljivijoj dobi. Isto tako, često tuđe probleme ne doživljavamo i čine nam se bezazlenim, no ovakvi događaji potvrđuju da to nije tako. Zna li koju težinu zapravo neke riječi i termini nose? Jeste li ikada krivo procijenili neku osobu ili situaciju? Koja je bila posljedica?

Je li vam važno što drugi misle o vama? Zašto strahujemo od tuđeg mišljenja? Je li kritika uvijek loša? Ukoliko nam se netko podsmjehuje, govori li to nešto i o njemu?

Riječi imaju snagu uništiti i spasiti živote. Objasni zašto.

Imate li nekoga s kime možete razgovarati ako ste tužni? Zašto je lijepo razgovarati s nekim ako se ne osjećate dobro? Može li se komunikacijom riješiti neki problem kada vas nešto muči, kada ste povrijeđeni ili ljuti? Razgovarate li o svojim problemima s vašim prijateljima, roditeljima, nastavnicima? Imate li osjećaj da vas kod kuće ili u školi ne čuju i doživljavaju? Na koji se način najradije izražavate?

Na koji način svakodnevno komunicirate sa svojim vršnjacima? Imate li profil na nekoj društvenoj mreži? Jeste li čuli za ASK? Daje li anonimnost svojevrsan osjećaj moći, kao i osjećaj da nekažnjeno mogu kršiti socijalne norme i ograničenja? Čega sve korisnik interneta treba biti svjestan? Što treba uzeti u obzir? Postoje li neka pravila? Je li sve dozvoljeno na internetu? Što je pak sa sankcijama?

Danas nam je dostupno sve, ali smo isto tako mi i izloženi svemu. Utječe li Internet na kvalitetu života? Ako da, što mislite kako? U kojoj mjeri i na koje načine mediji oblikuju prikaz poželjnog svijeta, ljudsku percepciju i stavove?

Jeste li ikada imali neugodnosti u virtualnom svijetu nakon objavljivanja svojih osobnih podataka na internetu? Je li lako osramotiti nekoga na internetu? Zbog čega to dolazi? Da li vam se ikad dogodilo da vam netko stavi sliku na Facebook bez vašeg dopuštenja? Također, što mislite, je li zbilja važno kako smo ispali na nekoj fotografiji? Što mislite, živimo li u eri samoljublja? Zašto netko ima potrebu baš sve ogoliti, baš sve prikazati i sve komentirati, te sebe predstaviti u svijetu koji je milijama daleko? Jesmo li izgubili osjećaj za privatnost? Gdje je nestala intima?

Znaš li kako zaštititi privatnost na internetu?

Što mislite koje su prednosti i nedostaci odrastanja današnje djece i mladih u usporedbi s prijašnjim generacijama? Što je lakše, a što teže danas? S kojim se izazovima današnja djeca (pa i njihovi roditelji) moraju nositi? Što se događa kada se s njima ne znaju nositi?

Zna li koja su vaša prava i odgovornosti? Što znači ponašati se odgovorno? Tko je odgovoran za to što Vi činite? Tko odlučuje kako ćete Vi o nečemu razmišljati? Tko odlučuje

kako ćete se Vi osjećati? Tko je odgovoran za kvalitetu Vašega života? Što mislite o odgoju u školi? Postoji li kodeks ponašanja u vašoj školi?

Što vas je u sudbina ovih ljudi najviše dotaknulo? Ima li stvari u filmu koje na bilo koji način "prepoznajete"? Koji te se lik najviše dojmio i zašto? S kojim likom se možeš najviše poistovjetiti? Zašto? Zamislite da ste u ulozi glavnih likova te razmislite o tome što bi ste učinili da se nađete u takvim životnim situacijama.

Što mislite, predstavljaju li životne sudbine djece iz filma glavne probleme današnje djece i mladih? Ili su to ekstremni primjeri?

Što znači biti drugačiji? Je li loše biti drugačiji? Kako se nositi s ljudima koji su drugačiji? Jeste li se ikada borili, jer ste drugačiji od drugih? Zašto treba uvažavati različitosti? Zašto je različitost dobra?

Neke se osobe svojom pojavom razlikuju od drugih. Zbog toga su možda predmetom ismijavanja u školi. Možemo li biti prijatelj nekome drugačije vjere, boje kože, koji dolazi iz druge zemlje i govori stranim jezikom te je na prvi pogled potpuno različit od nas? Što je za vas prijateljstvo? Kako biste opisali pravog prijatelja? Zašto se družite baš s tim osobama?

Koji vam je prizor bio najupečatljiviji u filmu? Što se u njemu događa?

Gledajući ovaj film koja su ti se razmišljanja i pitanja «motala» po glavi?

Što mislite, koja je poruka ovog filma?

Zašto su ovakve priče važne? Jesu li takve priče prisutne samo u Hrvatskoj ili i šire?

Smatrate li da filmska umjetnost može promijeniti svijest gledatelja o nekom životnom problemu, potaknuti ih na akciju i sl.?

Što mislite o zadiranju novinara u privatne živote osoba? Postoji li opravdanje za to? Postoji li granica do koje novinari mogu ići?

Što mislite, je li ovaj dokumentarac objektivan? Da li smo mogli čuti i drugu stranu priče, druge sugovornike? Kakva je pozicija redatelja u cijeloj priči? Kakav je njegov odnos prema likovima i njihovim sudbinama? Imate li osjećaj da simpatizira nekoga? Je li pristran? Vjerujete li redatelju? Na koji način komentira određene sekvence i radnje? Nudi li publici dovoljno prostora za formiranje vlastitog mišljenja?

Na koji način redatelj filma pokazuje vezu između početka i kraja filma?

U filmu se uvelike koristi tzv. kontrastna montaža kojom se "skače" s prizora na prizor i izriče suprotnost između pojedinih prizora. Redatelj na taj način uspoređuje različite životne stilove i stavove. Što točno redatelj suprotstavlja u filmu? (U filmu se priče četvero djece iznose zasebno i redovito u kontrastu s prethodnom – tako na primjer priča o djevojčici koja je zlostavljana uvijek prethodi priči o njenoj vršnjakinji koja hoda obučena u najskuplju dizajnersku odjeću).

Jeste li primijetili subjektivan kadar, pomoću kojeg vidimo svijet lika njegovim očima? Gdje?

Kakva je glazba? Imali ona neku ulogu u ovome filmu? Kakav ugođaj stvara? Postoji li tematska pjesma filma? Gdje ju primjećuješ? Koje osjećaje u tebi pobuđuje? Što je pak sa tišinom i ostalim zvukovima? Čemu pridonose? (autentičnosti - oni dolaze iz prirodne okoline i uobičajeni su u toj okolini pa je to jedna karakteristika dokumentarnog filma)

Znate li koje su karakteristike dokumentarnog filma? Što on najčešće prikazuje? Ima li u njemu pravih glumaca? Prikazuje li nešto izmišljeno? Mislite li da je nešto u ovom filmu "režirano"?

Zadaci za učenike:

- Kojom biste ocjenom od 1 do 5 ocijenili ovaj film? Bili film preporučili svojim prijateljima i prijateljicama? Obrazložite svoju ocjenu i napišite kritiku odgledanog filma. Za inspiraciju, pretražite Internet i pomno pročitajte tri filmske kritike o ovom filmu. Vaš osvrt treba sadržavati oko 500 riječi. Najčešće se sastoji od uvoda (naziv filma, kratak sažetak), analize filma, tumačenja, dojмова i vlastitog mišljenja potkrijepljenom argumentima, kao i zaključne ocijene filma.
- Uz pomoć literature i interneta, istraži na koji način možeš pametnije i sigurnije koristiti Internet, kako se zaštititi od cyberbullyinga i kome se možeš obratiti za pomoć. Napravi plakat ili prezentaciju na temu "Etika na internetu". U tome ti mogu pomoći sljedeći linkovi:
  1. http://www.unicef.hr/upload/file/353/176706/FILENAME/Izviestaj_-_Iskustva_i_stavovi_djece_roditelja_i_ucitelja_prema_elektronickim_medijima.pdf
  2. <http://www.djecamedija.org/brosurainternet.pdf>
  3. http://www.dislajkammrznju.hr/sto_ako/prirucnik_za_djecu_i_mlade_nasilje_na_internetu
  4. <http://www.poliklinika-djeca.hr/publikacije/nasilje-preko-interneta/>
  5. <http://www.mup.hr/13047.aspx>
  6. http://os-kistanje.skole.hr/upload/os-kistanje/newsattach/26/01_Prava_djece_i_elektronizki_mediji.pdf
  7. <http://arhiva.nacional.hr/clanak/55377/10-nacina-da-zastitite-privatnost-na-facebooku>

Izvori:

- http://factum.com.hr/hr/filmovi_i_autori/novi_filmovi/djeca_tranzicije
- <http://www.jutarnji.hr/film-o-sudbini-cetvero-maloljetnika-koji-bi-trebao-uci-u-skolski-program/1251527/>
- <http://kulturistra.hr/lang/hr/2015/03/odrastanje-u-21-stoljecu/>
- <http://www.ziher.hr/motovunski-dnevnik-dan-treci-premijera-sokantnog-dokumentarca-matije-vuksica/>
- <http://www.slobodnadalmacija.hr/Kultura/tabid/81/articleType/ArticleView/articleId/271145/Default.aspx>
- <http://www.novilist.hr/Scena/Film/Matija-Vuksic-Konzumerizam-je-jednako-stresan-i-za-siromasnu-i-za-bogatu-djecu>
- <http://edupoint.carnet.hr/casopis/40/clanci/3>

*Kako bi Kino Valli poboljšalo produkciju kvalitetnih filmskih naslova za djecu i mlade, voljeli bismo dobiti i povratnu informaciju učenika, nastavnica i nastavnika. Svoje osvrte i razmišljanja možete nam slati na fus@kinovalli.net

Projekt FUS realiziran je uz potporu

Hrvatski
audiovizualni
centar
Croatian Audiovisual Centre

